

5. MEDFØDTE FORSKELLE

Mennesker fødes forskellige, ikke blot med hensyn til udseende, fysik og køn, men også i måden, vi er på og reagerer på overfor omgivelserne.

Nogle børn er fra fødslen mere aktive og nysgerrige end andre, nogle sover mere end andre, nogle er mere urolige end andre eller skrider mere. Disse særlige karakteristika hos det enkelte barn skyldes dels den genetiske arv, dels påvirkninger i løbet af fostertiden. De kan betragtes som barnets særlige individualitet og bidrag til sin egen videre personlighedsdannelse. Det er de første byggeklodser i det, der skal blive til barnets personlighed.

Inden for udviklingspsykologien har man traditionelt ment, at opvæksten og forældrenes opdragelsesstil var af helt afgørende betydning for børns personlighedsdannelse – f.eks. om forældrene benyttede sig af en demokratisk eller en mere autoritær opdragelse. Der er ingen tvivl om, at opvækst og opdragelse spiller en vigtig rolle i børns personlighedsdannelse, men det er for ensidigt et perspektiv, hvis man udelukkende har sit fokus rettet på det og dermed glemmer, at børn fødes forskellige og bidrager på hver deres særlige måde til samspillet med forældrene. Et sted, hvor man længe har vidst og efterhånden også har kunnet dokumentere at børn fødes forskellige, er med hensyn til temperament.

Temperament kan vi ganske enkelt definere som et individs karakteristiske måde at være på i forskellige situationer.

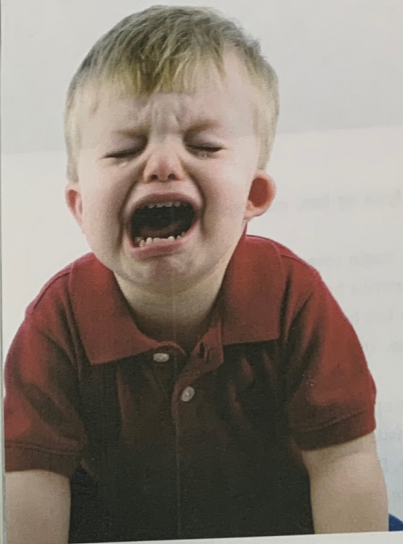
TEMPERAMENT

En gruppe af amerikanske psykologer, heriblandt Thomas og Chess, indledte i 1950'erne en omfattende prospektiv undersøgelse af børns temperament. De kalder temperamentet for adfærdens hvordan, dvs. den måde man gør noget på, til forskel fra hvad man gør, og hvorfor man gør det. I undersøgelsen indsamlede forskerne materiale fra 138 amerikanske børn fra fødslen og frem til de blev voksne. Materialet bestod både af samtaler med børnene selv og med deres forældre og lærere. I de første to år af børnenes liv blev samtalerne om deres adfærd foretaget hver tredje måned, mens der senere var større intervaller. På basis af undersøgelsen skelnede de amerikanske psykologer mellem ni forskellige temperamentstræk, der var med til at bestemme et menneskes temperament.

På baggrund af de ni forskellige temperamentstræk inddelte forskerne børnene i tre grupper med hver deres karakteristiske temperament:

1. **Lette børn:** Disse børn udvikler hurtigt regelmæssige spise- og sovertimer, de er generelt gode til at tilpasse sig nye situationer, er positive overfor fremmede, er lette at berolige og er normalt gode til at acceptere et vist mål af frustration. Omkring 40 pct. af børnene i undersøgelsen faldt inden for denne gruppe.

Ill. 5.1 Nogle børn er fra fødslen mere urolige end andre og græder mere.

2. **Besværlige børn:** Disse børn befinder sig i den modsatte ende af spektret. Deres spise- og sovertimer er generelt uregelmæssige, de har svært ved at tilpasse sig nye situationer eller rutiner og er ofte i et negativt humør. Omkring 10 pct. falder inden for denne gruppe.
3. **Langsomme børn** ("slow-to-warm-up" children): Disse børn er karakteriseret ved negative reaktioner på nye stimuli og langsom tilpasningsevne. Ved den første oplevelse af en fremmed situation reagerer de som de besværlige børn, men til forskel fra denne gruppe udviser de gradvist en positiv interesse som hos de lette børn. Omkring 15 pct. af børnene befinder sig i denne gruppe.

Det er ikke alle børnene i undersøgelsen, der er mulige at placere inden for de tre grupper. Flere af dem har en kombination af temperamentstræk, der går på tværs af opdelingen. Thomas og Chess mener alligevel, at der er tale om en inddeling, der fanger nogle fremherskende tendenser. De forskellige temperamenter kan registreres helt fra fødslen af, og de fleste forskere mener, at hovedparten af temperamentstrækkene har en genetisk basis, der svarer til, at vi også er disponeret for at blive store eller små, buttede eller tynde. Temperamentet kan imidlertid også påvirkes af miljøet og forandres, og man må gå ud fra, at forandringerne sker i takt med barnets udvikling i øvrigt, men undersøgelser peger også på, at en vis kerne i vores temperament forbliver uændret over tid, og at der altså er en vis kontinuitet i, hvordan vi reagerer i forskellige situationer.

Undersøgelsen kunne endvidere vise, at 70 pct. af de 2-årige børn, der blev betegnet som vanskelige børn, senere udviklede forstyrrelser, der gik fra mindre tilpasningsproblemer til regulære adfærdsførstyrrelser. Ved de nemme børn var hyppigheden på 18 pct. Det tyder på, at børns temperament kan have en vis betydning for senere udvikling af sociale og psykiske problemer.

THOMAS OG CHESS' 9 TEMPERAMENTSTRÆK

Aktivitetsniveau	Grad af aktivitet og bevægelighed i hverdagssituationer og forholdet mellem aktive og inaktive perioder i det daglige.
Regelmæssighed	Barnets forudsigelighed eller regelmæssighed med hensyn til forskellige biologisk styrede adfærdsformer så som at spise, sove osv.
Nærmende/undvigende	Hvordan barnet reagerer på nye situationer og stimuli.
Tilpasningsevne	Letheden hvormed et barns adfærd kan ændres i en ønsket retning.
Reaktionstærskel	Graden af påvirkning der er nødvendig for at barnet reagerer.
Reaktionsstyrke	Styrken hvormed barnet reagerer på påvirkninger.
Humør	Hvor megen tilfredshed, glæde og venlighed barnet viser i forhold til utilfredshed, gråd og uvenlig adfærd.
Distraction	Hvor let barnet lader sig distrahere.
Opmærksomhed	Hvor lang tid barnet er optaget af en bestemt aktivitet.

III. 5.2. Eksempler på medfødte færdigheder.

Bag meget af forskningen i børns temperament ligger et ønske om at forstå, hvilken betydning temperamentet har for børns udvikling og for deres forhold til omgivelserne. Thomas og Chess har peget på, at *pasformen* mellem forældre og barn har betydning for en gunstig udvikling. Det ideelle er, at der er overensstemmelse mellem barnets temperament og egenskaber på den ene side og omgivelsernes krav, forventninger og holdninger til barnet på den anden side. Mangler denne pasform, kan det forstyrre barnets udvikling og give sig udslag i tilpasningsproblemer. Det betyder blandt andet, at under de rette familiære omstændigheder, hvor pasformen er i orden, behøver "det besværlige barn" ikke at udvikle adfærdsproblemer, og omvendt er "det lette barns" temperament ikke en garanti for en problemfri udvikling.

En temperamentsfuld baby

Hej Charlotte!

Jeg har en dejlig datter på 5 mdr. (...) Mit problem er nu, at hun er meget hidsig. Hun kan skribe og skribe og skribe og hun giver ikke op. Eks: Vi går tur i barnevogn og hun sidder op og kigger (er i øvrigt et meget livligt og nysgerrigt barn). Det går fint i 15 min., så begynder hun at brokke sig og jeg giver hende først lidt legetøj og efter et stykke tid lægger jeg hende ned, fordi jeg kan se hun er træt.

Men selvom hun er træt falder hun ikke i søvn, men begynder at græde og det holder ikke op. Hun kører sig selv helt op og ligger og skrider med lukkede øjne og til sidst fråde om munden. Indimellem prøver jeg at rejse hende lidt op, men det hjælper ikke. Jeg snakker til hende, synger, vugger barnevognen osv. – INTET hjælper.

Dette er bare en enkelt situation. En anden dag skreg hun i bilen hele vejen til Farum og også hele vejen hjem igen. Igen prøvede jeg alt med legetøj, musik, sut, flaske osv.

Hun er fuldstændig udenfor pædagogisk rækkevidde (...) Det er ved at tage overhånd synes jeg. Skal jeg ignorere det og lade hende skride færdig ("Støn") eller skal jeg forsøge at undgå disse situationer? (...) Jeg kan desværre også mærke, at jeg selv bliver meget irriteret på hende og har svært ved at bevare roen efter et stykke tid.

barneguiden.dk, 2008